

Om pragmatism

Svartkatt

2018-01-17

Ordet pragmatism kan betyda väldigt olika saker beroende på hur det används. Å ena sidan kan det symbolisera en förståelse för vad som är praktiskt och möjligt samt en förtjänstfull förmåga att anpassa sig. Å andra sidan kan det användas som det motsatta; som att sälja ut centrala principer för kortsiktig opportunist.

Det här är förstås två karikatyrer, två extrempunkter som är helt onyanserade och därför inte heller så representativa. Men det går ändå att utifrån dem börja prata om olika former av pragmatism på ett mer nyanserat sätt. Om rätt sorts pragmatism, och om fel sorts pragmatism, och om varför det spelar roll hur vi förhåller oss till begreppet i praktiken.

De som har radikala politiska åsikter får ofta höra att de är idealister, helt oförankrade i verkligheten, och att de bara dövar sina samveten med laddade utspel, samtidigt som de sitter med huvudet i ett moln utan att ha någon inverkan på den omgivning de säger sig passionerat intresserade av att förändra. Men är det realistiska alltid en "pragmatisk", måttlig kompromiss? Ligger sanningen alltid mitt emellan två extremer?

Jag tror att de flesta inser att så nästan aldrig är fallet, och att det generellt behövs en djupare analys för att kunna skilja ut vad som är mer eller mindre praktiskt, och mer eller mindre radikalt. Exempelvis, vem är det som formulerar problemet som vi behöver hitta en pragmatisk lösning på? I problemformuleringen finns det nämligen ofta underförstådda antaganden, som, om de tas för givna, helt förändrar förutsättningarna och riskerar att underminerar effektiv kamp för meningsfull förändring.

Det finns många konkreta exempel på detta fenomen i praktiken, och ett som nyligen varit relevant är den så kallade flyktingkrisen. Utan att gå in på detaljer så är det ändå uppenbart att en hel del politiska aktörer först speglade sig i skenet av en varm "Refugees Welcome" retorik, för att sedan tvärt vända och stänga landets gränser. Debatten har varit oerhört polariserad, och allteftersom tiden gått började även "pragmatiska" vänsterröster höras för inskränkt invandring, och yttre såväl som inre gränskontroller.

De som fortsatte kämpa emot och som vägrade tumma på att människor skulle kunna ta sig i säkerhet kallades i allt större utsträckning för naiva, världsfrånvända, eller någon slags ondskefulla konspirerande agenter. En del av dessa anklagelser kan kanske stämma in på de parlamentariska aktörerna som vände kappan efter vinden, men de missade rätt grovt poängen när det gäller alla de som konsekvent ser nationalstaten och gränserna som en del av problemet, inte en del av lösningen.

Så medan anarkister inte kan svara för hur exempelvis Feministiskt Initiativ skulle agera om de var i regeringsställning (däremot kan vi förutsäga hur det skulle bli i praktiken – Fi är här substantiellt inte annorlunda än till exempel Miljöpartiet, och därför bör vi inte förvänta oss någon större skillnad i politiken om de skulle vara i en slags maktposition), så kan vi försöka fundera på hur en skulle kunna besvara anklagelsen ovan ur ett anarkistiskt perspektiv.

Det hela är i grunden väldigt enkelt; eftersom anarkister inte gör något anspråk på att ta makten över och styra nationalstater, så är det inte vår sak att lösa nationalstatens problem eller försöka lösa den olösliga motsättningen mellan kompromisslös solidaritet och nationella intressen. För när andra frågar hur vi skulle lösa "flyktingkrisen", så är det i frågan redan underförstått att detta ska ske ur nationalstatens perspektiv – och inom ramarna för det rådande sociala, ekonomiska och politiska systemet. Men detta perspektiv har vi som anarkister ingen anledning att ställa upp på.

Det här kan förstås låta som en enkel undanflykt, ett sätt att inte behöva ta ställning eller göra något, men så är inte fallet av flera anledningar. Vårt mål är frihet, våra medel är direkt aktion, självorganisering och inbördes hjälp. Det är utifrån dessa premisser – inte utifrån nationalstaten – som vi formar vårt svar, både i teorin och i praktiken.

Att vi vägrar spela med i staters institutionella logik när det kommer till hur vi verkar för förändring betyder inte att vi är oförmögna att ta ställning för eller emot olika reformer och förslag i den aktuella samhällsdebatten. Men när vi eventuellt gör det, så gör vi det på våra egna villkor. Vi vägrar därmed kompromissa människors möjligheter att komma i säkerhet, samtidigt som vi lika kompromisslöst propagerar för öppna gränser. Det kräver både mod, arbete och tankekraft att på bästa sätt omsätta sådana principer till effektiv praktik.

I praktiken organiserar vi oss på arbetsplatser på ett sådant sätt där vi försöker inkludera alla människor, inklusive papperslösa. Vi arbetar i nätverk för att försöka ge våra vänner som råkar vara så kallade "illegala" flyktingar en dräglig tillvaro och en möjlighet att bygga sig ett nytt liv, och vi försöker underminera gränser närhelst vi har möjligheten genom att se till att folk kan korsa dem, eller genom att via direkt aktion, exempelvis i form av blockader, försöka avstyra eller fördyra utvisningar. Vi agerar genom både lokala och globala gemenskaper, i konflikt med staten, inte i syfte att lösa dess problem åt den.

Många agerar redan intuitivt på det här sättet utan att det finns en uttryckt ideologi i bakgrunden – de prioriterar instinktivt riktiga människors välmående över exempelvis nationalstaters abstrakta principer och lagar, och de kanske inte tänker på eller alternativt är beredda att leva med den motsättning som detta ofta kan innebära. För anarkister är målen och medlen samstämmiga – det finns en logik och kontinuitet mellan teori och praktik, mellan principer och handling. Att auktoriteten skulle ha någon legitimitet ges inte ens en läpparnas beaktelse.

Våra självständiga sätt att lösa problem är tvärtom som bäst just när de gör livet bättre för oss samtidigt som de underminerar statens kontroll och kapitalets dynamik. På riktigt öppna gränser är förstås en omöjlighet så länge som staten existerar. Men det gör oss inte till verklighetsfrånvända drömmare, eftersom den sociala rörelsen för statens avskaffande inte bara är möjlig och verklig, utan också en helt nödvändig del av en större kamp inom samhällets alla sfärer, en kamp för

att ta makten över alla aspekter av våra liv. Den kampen kan därför varken förstås, föras eller vinnas fullt ut i isolering från andra delar av samhället.

Så när vi exempelvis också pratar om avskaffandet av polisen, baserar vi det på polisens faktiska roll i samhället som en repressiv, patriarkal och rasistisk institution, och de indikationer som redan finns på att vi behöver färre, inte fler, poliser. Vi kontrasterar statens repression och kapitalets utsugning med gemenskapsbyggande som drar undan mattan för de socioekonomiska faktorer som ligger till grund för det som går under namnet kriminalitet. Vi visar på alternativa sätt att lösa konflikter, och vi försöker bygga allt detta genom vår organisering här och nu. Allt det här sker, och måste ske, parallellt.

På samma sätt försöker vi inte starta parlamentariska partier när vi vill ha billigare kollektivtrafik, utan organisationer som Planka.nu där vi tillsammans och omedelbart reducerar våra omkostnader, och använder de resurserna som vi på så sätt skapar för att utöva påtryckningar på de som för tillfället monopoliserar makten över våra städer och hur vi rör oss i dem. Det här sättet att utföra direkt action svarar mot människors omedelbara och grundläggande behov, och gör oss till aktiva subjekt i kampen, precis där vi är, i vår vardag. Det ger inte bara konkreta resultat här och nu, utan visar också vägen för ett annat, frihetligt, samhälle.

Parlamentarisk politik och institutionella lösningar är inte bara en praktisk återvändsgränd, utan ger också upphov till att vi redan i tanken tenderar att förhålla oss till problemen från ett perspektiv som utgår från att det finns härskare och undersåtar – från en hierarkisk social dynamik. Och när vi börjar formulera tankar från ett sådant auktoritärt perspektiv, så är det inte konstigt att lösningarna också blir auktoritära. Problem ska då inte lösas *med* folk, utan *åt* folk, och hur det ska gå till formuleras inte där de berörda finns, utan i artificiellt skapade politiska (men i själva verket helt politiskt alienerade) miljöer som kommun, landsting eller nationalstat, dessutom med kapitalets intressen ständigt smygandes bakom kulisserna.

Den som aspirerar på makt *över* samhället behöver förstås kunna erbjuda sådana lösningar, samtidigt som samhällsdebatten hela tiden utgår från det perspektivet. Lockelsen är därmed stor att för varje givet samhällsproblem erbjuda en lösning som till synes skulle fungera inom ramarna för staten och kapitalet, för att inte bli marginaliserad. För den som sedan också griper makten, handlar pragmatiken oftast i allt större utsträckning inte ens om att förändra, utan om att bevara och skydda den egna maktpositionen. Möjligheten att förändra är i själva verket mycket mindre än risken att i processen själv förändras – att bli institutionaliserad.

Vi blir alla överösta med en slags det-finns-inga-alternativ historia i nästan alla frågor i dagens samhälle, och lever med ett påtvingat tunnelseende där nästan allt bortom det existerande framstår som otänkbart. Men när vi vägrar dras med i de narrativ och problemformuleringar som den ekonomiska och politiska samhällseliten målar upp, och när vi vägrar arbeta genom de ramverk som de befintliga institutionerna vill att vi ska begränsas till – som i själva verket är deras egna säkerhetsven-

tiler – öppnas helt nya världar av möjligheter. Vi blir lite friare, och lite farligare. Det här visste de redan i Paris 1968: *För att vara pragmatiska måste vi begära det omöjliga.*

Anarchist Archive

anarchist-archive.org · anarchist-archive@riseup.net